

Собчук О. Б.Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ТА ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ
В ІСТОРИЧНОМУ ДЕТЕКТИВІ ФІЛІПА ПУЛЛМАНА
«ТИГР У КРИНИЦІ»**

У статті досліджено гендерні аспекти та контекст епохи XIX століття історичного детективу Філіпа Пуллмана «Тигр у криниці». Простежено, що проблема створення та аналізу історичного детективу активно привертає увагу дослідників своїм унікальним підходом до літератури, що поєднує елементи історії, детективу, пригод і глибокого психологізму. З'ясовано, що головною персонажкою детективу є Саллі Локхарт, жінка-детектив, яка протистойть соціальним обмеженням та гендерним стереотипам Вікторіанської епохи. Наголошено, що автор майстерно поєднав елементи детективного жанру з проблемами боротьби за права жінок, акцентуючи увагу на складних моральних і соціальних викликах, з якими стикається ситуація. Розглянуто трансформацію жіночого образу в контексті масової літератури, демонструючи, як письменник використовує жанр історичного детективу для висвітлення важливості емансипації та гендерної рівності. Особливу увагу приділено ролі Саллі Локхарт як символу сильної, незалежної жінки, яка виступає проти несправедливості, захищає свої права та активно протистойть викликам патріархального суспільства. Застосовуючи прийоми жанру історичного детективу, автор показує шлях героїні до подолання соціальних та особистісних бар'єрів. Особливу увагу приділено її взаємодії з оточенням, внутрішнім конфліктам та способам досягнення цілей, які виходять за межі традиційних уявлень про роль жінки в англійському суспільстві XIX століття. Аналізуючи історичний контекст Вікторіанської епохи, окреслено, як детективна інтрига використовується для розкриття соціальних проблем, таких як права жінок, рівність та подолання стереотипів. Узагальнено, що творчість британського письменника Філіпа Пуллмана є особливо значущою для вивчення взаємозв'язку між літературою, історією та культурними трансформаціями, що торкаються питань ідентичності, соціальних норм і гендерних ролей.

Ключові слова: Філіп Пуллман, Саллі Локхарт, історичний детектив, жіночий детектив, вікторіанська епоха, гендерний аспект, масова література, психологія творчості, персонаж, жінка, міграція.

Постановка проблеми. У історичному детективі Філіпа Пуллмана «Тигр у криниці» центральним елементом є боротьба жінки, Саллі Локхарт, з соціальними обмеженнями та гендерними стереотипами Вікторіанської епохи. Персонаж, яка виступає в ролі жінки-детектива, стикається з численними викликами, прагнучи захистити свою честь, дитину та статки. Нині особливу увагу фокусуємо власне як через детективний сюжет висвітлено важливість жіночого відстоювання прав і боротьби за справедливість. Відтак питання становища жінок у суспільстві, їх прав на рівність та самостійність має велике значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема гендерних аспектів у художній літературі, особливо в жанрі історичного детективу, привертає все більше уваги науковців, що обумовлено її актуальністю для розуміння суспільних стерео-

типів і трансформацій. Дослідження, зосереджені на ролі жінки як активного персонажа в літературі, демонструють, як письменники використовують жанр детективу для критики патріархальних структур і соціальної нерівності. Українські дослідниці, такі як Т. Гуляк [1] та А. Таранова [3], наголошують на ролі жіночого детективу у зміні літературних канонів і створенні образу сильної та незалежної жінки. Літературознавці С. Філоненко [6] та І. Чорний [8] розглядають гендерний аспект у контексті масової літератури, висвітлюючи питання упереджень щодо жанрів і стереотипів, що впливають на сприйняття жіночих персонажів у детективах. Поглиблене вивчення вікторіанської епохи, яке подають зарубіжні науковці Л. Абрамс [9], Р. Гріллз [10], В. Кляйн [11] та Г. Перкін [12], зосереджується на історичному контексті ролі жінок у суспільстві та їх емансипації. Ці дослі-

дження є основою для аналізу гендерних аспектів у історичних детективах, які відображають цьогочасні соціальні процеси.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття думки щодо проблем гендерних аспектів та історичного контексту в історичному детективі Філіпа Пуллмана «Тигр у криниці».

Виклад основного матеріалу. Філіп Пуллман – один із відомих британських письменників, автор багатьох відомих романів, п'єс та книг для читачів різного віку. Його визнано лауреатом численних нагород, премійований Guardian Fiction Award за романи «Північне сяйво» («Золотий компас»), «Книга року Whitbread» і «Бурштинова підзорна труба», є володарем премії Елеонори Фарджен за дитячу літературу у 2002 році та премії Астрід Ліндгрєн у 2005 році. Також йому належить медаль Карнегі [2].

Творчості цього письменника належить серія книг «Таємниці Саллі Локхарт», третьою частиною якої є історичний детектив «Тигр у криниці». Для поціновувачів книг із зображеннями перевагою слугує те, що на сторінках видання можна побачити графічні ілюстрації. Головним образом сюжету є самодостатня двадцятип'ятирічна Саллі, у житті якої нарешті настали щасливі митті, адже у неї, здається, є усе: найдорожча у світі донька Гаррієт, вірні та добрі друзі, процвітаючий, прибутковий бізнес та власний особняк «...велика будівля епохи Регентства, що розташовувалася в Твікенхемі і називалася Фруктовим будинком. Будинок був великий, просторий, із залізними балконами та зашкленою верандою. Вікна веранди виходили в сад, на великий лужок, оточений старою цегляною стіною. По один бік від стіни були розбиті квіткові клумби, росли фігове дерево і повзучий виноград, а по другий – кілька старих яблунь та слив, які дали будинку його назву» [4, с. 1].

Із цією персонажкою, Саллі Локхарт, автор вперше знайомить читачів у романі «Рубін у диму», коли вона була приблизно шістнадцятирічною і потрапила під опіку двоюрідного брата свого батька в Іслінгтоні. Ще з юних років вона характеризувалась високим інтелектом, саме який відкриває їй шлях до кар'єри фінансового консультанта. Згодом ця дівчинка закохалася у відмінного фотографа Фредеріка Гарленда, племінника Вебстера Гарленда, який, на жаль, став жертвою трагічного випадку. Він ніколи не бачив своєї дочки, тому що загинув під час пожежі в ніч її зачаття. Саллі від цього було дуже сумно, адже якби він був живий, то її звали б місіс Гарланд, а Гаррієт,

якій лише рік і дев'ять місяців, була б його законнонародженою дитиною. Однак, на наш погляд, жінці бракувало не лише офіційного оформлення сімейного статусу, а й любові, адже вона сильно кохала Гарленда і завойовувала його взаємність завзято, не жаліючи сил. Гадаємо, ця дівчина ще нікого і ніколи не любила так і тому не уявляла себе без таких почуттів. Ще одним фактом, що підтверджує це, є бажання помсти за кохану людину, так як із тексту ми дізнаємось, що Саллі у її житті доводилось двічі стріляти у людину. Вдруге дівчина мстилася саме за смерть Фредеріка Гарленда: «Вона вистрілила в механізм жажливої парової гармати, сподіваючись, що під час вибуху загине її виробник – Аксель Беллман, і вона сама» [5, с. 13]. Втім пізніше ми дізнаємось, як вона мучилася докорами сумління через скоєне вбивство, через що і поклялася ніколи більше не застосовувати зброї та не допустити, щоб насильство інших штовхнуло її на насильство у відповідь.

У цій же ситуації розуміємо внутрішній конфлікт Саллі, бо вона одночасно відчуває і радість, і провину. Уважаємо, що це підкреслює її людяність і моральні цінності. Її вчинок – спроба припинити зло, хоч вона і не сприймає насильство як метод. Думаємо, що через цей епізод автор показує жагу до пошуку альтернативних, ненасильницьких способів вирішення конфліктів, що є проявом творчого підходу до життя. Цей вибір також вимагає інтелектуальної гнучкості та психологічної витривалості, які характеризують людей із високим рівнем креативності. У цьому ракурсі спостерігаємо, як персонажка змінюється, дає обіцянку не застосовувати зброю, що показує її як людину, здатну до самоаналізу та зростання.

Підозрюємо, що трагічне кохання також вплинуло на таке трепетне ставлення до доньки, котра, будучи частинкою закоханих батьків, «...відчувала себе центром світобудови, була егоцентричною і настільки впевненою у загальній любові та увазі до себе, що просто іскрилася радістю, як сонце, що випромінює світло» [5, с. 2]. Жінка зуміла взяти себе в руки та розвиватись заради дочки, і зауважимо, що у неї це вийшло. Вважаємо за доцільне підкреслити, що у часи королеви Вікторії мати-одиначка Саллі почувала себе значно краще, ніж багато жінок, які жили у офіційному шлюбі, але не були щасливими. У неї були гроші, воля, друзі, власне житло, улюблена робота і Гаррієт Роза від коханого чоловіка.

Саллі Локхарт виступає перед читачами молодою, амбіційною дівчиною, яка живе в Англії в кінці XIX століття, із не повністю скромним

характером, навіть, розпеченою панночкою Вікторіанської епохи. Вона дуже прудка, адже швидко і безстрашно скаче на коні, без промаху стріляє з пістолета і успішно керує справами. Втім варто наголосити, що стиль жіночого виховання та освіти у той час були орієнтовані на підготовку майбутніх дружин і матерів, які характеризувались тендітністю, відсутністю роботи та високого інтелектуального розвитку [11, с. 264]. Не випадково автор наділив сицицю усіма цими якостями, адже в історичному детективі «Тигр в криниці» їй необхідна вся її мужність і розум для протистояння та боротьби із безжалісним противником, який прийшов з минулого і переслідує її як привид з нічних жахів.

Втім одного дня все життя впевненої Саллі зазнає кардинальних змін. Немов грім серед ясного неба, вона отримує позов до суду, її безтурботне життя закінчується і починаються справжні жахіття та випробування жіночої долі. Чоловік, якого Саллі ніколи раніше не бачила, не кажучи вже про шлюб, висунув проти неї звинувачення, намагаючись довести, що вона є його дружиною, і одночасно забрала у нього доньку. Відзначимо, що зненацька опинившись у невідомості, жінка не тікає від свого ворога, а навпаки, бореться із ним віч-на-віч. Персонажка змушує себе до самостійного розслідування власної справи, адже адвокати та знайомі уже не вселяли надій.

Переживаючи таке випробування, Саллі не втрачала холодний розум і розмірковувала хто міг би бути автором цієї змови та появи таємничого чоловіка: «Але все ж таки: навіщо? Що йому потрібне? Що я зробила йому? Чому? І взагалі – хто він?» [5, с. 12]. Роздумуючи і склавши усю інформацію, яку попередньо збрала про так звані звинувачення, вона усвідомила, що має справу із людиною, котра дуже добре орієнтується у її житті, адже чоловік на ім'я Перріш, який видає себе за батька її дитини, подає усе так професійно та натурально, що їй майже неможливо спростувати його твердження.

Такі новини негативно вплинули на її репутацію, усі її статки, будинок та банківський рахунок, заарештовані. Більше того, опинившись у такій життєвій ситуації, молода мама і успішна бізнеследі змушена переховуватися від закону. У відчаї Саллі, навіть, намагалася сховати Гарріет на вулицях Лондона, адже ця пастка настільки добре розставлена, що вона безсила довести протилежне.

Читаючи сторінки детективу, неможливо не співпереживати Саллі, яка постійно наражається на величезну небезпеку, але не полишає спроб

боротись і рішуче налаштована протистояти своєму супротивникові. Ставки збільшуються, коли напруга досягає апогею і загрожує всьому, чим вона дорожить. Основним завданням матері стає з'ясування, хто може так сильно ненавидіти її, щоб забрати найцінніше, що у неї є, – Гарріет. Більше того, ще однією метою цієї змови було також позбавити її всіх засобів до існування. Помічаємо, як британський автор Ф. Пулман майстерно створює напружену атмосферу, у якій Саллі доволі професійно та продумано розгадує детективну таємницю, що точиться навколо так званого власного чоловіка Перріша.

Важливий аспект, на якому варто зосередити увагу, – це трактування цього сюжету як історичний детектив. Ми суголосні із таким визначенням, так як для нашої розвідки вагомим є тлумачення історичного детективу Ольгою Харлан: «...це твір, присвячений минулим подіям, у якому достовірно і в деталях відтворюється зображувана епоха, незалежно від того, чи є там історичні персонажі чи немає» [7, с. 164]. Слідуючи її точці зору, характерним визначаємо те, що персонажі, зокрема Саллі, були поміщені в історичний час, щоб висвітлити цей період для нас. Щодо образу самої матері-одиначки, то припускаємо, наприклад, якби конкретно вона жила за часів Вікторії, то сама увійшла б в історію.

У цей момент студіювання наукової розвідки А.Таранової дає змогу назвати цей історичний детектив жіночим. Ми суголосні із позицією науковиці, яка наголошує, що саме жіночий детектив є чи не першим, котрий виявив тенденцію масової літератури до створення образу сильної самодостатньої жінки. Цитуємо: «Жінка-детектив репрезентує новий тип успішності, якого раніше не існувало в суспільній думці – не заміжня домогосподарка, а активна самостійна особистість, яка стає на рівні з чоловіками, а іноді навіть перевершує їх» [3]. Дослідниця впроваджує думку, що жіночий детектив проявляється і тим, що жінка-сищик виступає у ролі рятівника свого життя від вторгнення сил ззовні. Також А.Таранова додає, що це зазвичай стосується більше англійських аналогів, що ми й бачимо у історичному детективі «Тигр у криниці» британського письменника Філіпа Пуллмана.

У той же час проблема гендерного аспекту у детективі перебуває у колі інтересів Ігоря Чорного, стаття котрого містить практичні рекомендації для ідентифікації «жіночого» історичного детективу. Читаємо: «...слід розрізняти тексти, створені саме жінками і насамперед для жіночої

аудиторії і твори, написані авторами-чоловіками, де головною героїнею виступає жінка» [8, с. 409]. Відтак, історичний детектив «Тигр у криниці» Філіпа Пуллмана можна вважати «жіночим» відповідно до критеріїв, сформульованих І. Чорним.

Справді, у детективі центральною фігурою є жінка-сищиця, Саллі Локхарт, яка не лише вирішує складну детективну загадку, але й долає типові для жінок свого часу соціально-культурні виклики. Вона зображена як сильна, незалежна та багатогранна особистість, яка виступає носієм жіночого погляду на світ. Її боротьба із системними упередженнями та патріархальними структурами водночас розкриває екзистенційні та гендерні аспекти її буття, що є характерним для фемінного письма. Крім того, хоча книга написана чоловіком, у ній простежується уважність до жіночих проблем, що підтверджує інтеграцію гендерного аспекту в твір і дозволяє ідентифікувати його як «жіночий» історичний детектив. Літературознавець також аналізує, що західний історичний жіночий детектив (ретродетектив) набув популярності раніше, ніж вітчизняна кримінальна проза [8, с. 409].

Цікавою є наукова позиція української літературознавиці Софії Філоненко, адже вчена трактує, що «гендерна парадигма є надзвичайно продуктивною при дослідженні масової літератури. Гендер включається у вивчення різних рівнів жанротворення в популярній белетристиці: авторство, видавнича стратегія, рецепція, образна система тощо. Цей аспект дозволяє актуалізувати питання про літературний канон, про внутрішню ієрархію жанрів масової літератури, про співвідношення «жіночого» й «феміністичного» у художніх творах, про зв'язок жанрових інновацій зі змінами гендерного дискурсу сучасної культури» [6, с. 392].

Образ Саллі-детектива змушує до роздумів та співпереживання. Завдяки продуманим та впевненим діям персонажки у кожного читача жевріють почуття надії на справедливий розв'язку. Боротьба Саллі із особистими та суспільними проблемами робить її сильнішою і більш самосвідомою. Вона, втративши доньку та власний будинок, перетерпіла тяжкі виклики долі та демонструє еволюцію власної сили стійкості та розуміння необхідності боротьби із труднощами. Саллі використала все – її мужність, природний розум і рішучість, щоб на самоті протистояти жорстокій змові. Організувавши власне розслідування, вона потрапила у близьку і небезпечну позицію близько від тигра – підступного і мстивого Цадика. Захоплюємось її відвагою і безстрашністю, коли вона

вирішує перевдягнутися і працювати служницею в будинку свого обвинувача, щоб спробувати визначити його мотиви.

Попри усі старання Саллі усе з'ясувати злий незнайомець все-таки отримав опіку над її донькою, що стало початком страшної боротьби, в якій Саллі готова була брати зброю до рук, щоб вибороти свободу своєї сім'ї: «Мабуть, їй доведеться чимало розслідувати і добре попрацювати, перш ніж відбудеться слухання справи; а якщо дійде до грубого з'ясування стосунків, вона має зуміти постояти за себе» [4, с. 11]. Вважаємо, що цими слова автор показує готовність жінки-детектива до будь-якого розвитку подій, бо не випадково вона придбала револьвер – подумки вона розглядала різні варіанти розгортання конфлікту.

У момент, коли головній персонажці так була потрібна допомога та підтримка, вона стикається з потужними суспільними силами, які налаштовані проти неї. До того ж ще й друзі поїхали, залишивши її наодинці з невблаганним хижаком. Для доведення своєї невинуватості Саллі наважилась на ризиковані пошуки, щоб викрити мотиви Перріша. Проте персонаж-детектив не здається і методично збирає усю інформацію, щоб зрозуміти усе те темне павутиння обману, що оточує її.

Читаючи сторінки історичного детективу, спостерігаємо дорослішання персонажки Саллі. Аналізуємо, що завдяки своїй рішучості жінка відмінно вписалася у вікторіанському Лондоні, адже самотужки старається вирішити проблему, яку створив містер Перріш. Вважаємо Саллі Локхарт прикладом творчої реалізації сильної особистості, якій вдається подолати внутрішні та зовнішні бар'єри. Вона «виграє» психологічний конфлікт між традиційними соціальними очікуваннями та її прагненням до свободи і самореалізації. Гадаємо, автор вибудовує цей образ, спираючись на свої уяву, інтуїцію та креативність через свою психологію творчості.

Далі спостерігаємо як сюжет розгортається так, що її звинувачують у п'яницькому та аморальному способі життя, що є вкрай неприйнятним, особливо у XIX столітті. Англійська дослідниця Л. Абрамс стверджує, що це був період, коли жінка мала бути взірцем моральної досконалості [9].

Цікавою є розвідка про те, що юридичні записи дійсно свідчать про офіційний шлюб, так як детектив Саллі провела власне розслідування у церкві Святого Хоми в Саутхемі і віднайшла запис, що 3 січня 1879 року Артур Джеймс Перріш одружився з Веронікою Беатріс Локхарт. Жінка була впевнена, що навіть підпис у метричній книзі

шлюбу церкви був ідентичним її власному або майстерною імітацією: «Хтось дуже давно все це спланував ще до народження Гарріет». Все ж таки Саллі точно знає, що її донька Гарріет є позашлюбною і жодного відношення до незнайомця не має.

Тож основним елементом історичного детективу Ф. Пуллман можемо визначити зображення жінки-детектива. Аналізуючи образ Саллі, бачимо, що автор зображує її із величезною силою протягом усього детективу. На наш погляд, вона уособлює таку нестандартну жінку Вікторіанської епохи, яка розвивається, кидаючи виклик традиційним ролям. Період 1837–1901 років у Англії називають Вікторіанською добою, яка характеризувалась тим, що права жінок знатно обмежувались, вони були зобов'язані підкорятися суспільним нормам та коритись соціальній несправедливості. Вікторіанська доба вважається однією із найважливіших епох у потоці розвитку британської нації, бо саме тоді формувався англійський національний характер [12].

У праці англійського історика і журналіста П. Джонсона «Історія англійського народу» йдеться про те, що британські жінки Вікторіанської епохи посідали нижче правове становище, ніж жінки англо-саксонського періоду [10, с. 237]. Бачимо, що Саллі є протилежністю, адже автор створив образ незалежної та винахідливої персонажки. Вона працює і заробляє власні кошти, замість того, щоб надіятись на чоловіка. На сторінках історичного детективу зустрічаємо сцену, коли жінка демонструє найвищий рівень хоробрості, адже зовсім не роздумуючи, вона вдається до опанування пістолета, коли це важливо для захисту. Не маючи жодного відчуття безпеки, Саллі ще більше загартовує свою стійкість.

Цей детективний сюжет розвивався в Лондоні в 1881 році і переплетений із реальними подіями того часу. Вважаємо, що епоха тут виступає фоном, декораціями, на тлі яких відбуваються ключові події твору. Ф. Пуллман влучно описує характери й тогочасний простір Лондона кінця XIX сторіччя. Наприклад, так автор пише про квартал Сохо, який «...на той час був одним із найбільш густонаселених районів Лондона; на вулицях стояв шум, гам, сморід. Це було жваве, багатонаціональне та привабливе місце» [4, с. 36]. Тож автор влучно обрав місце дії, приділяючи пильну увагу до персонажів, створюючи задумливу атмосферу, демонструючи соціальну свідомість і вмівло закручуючи сюжет у сюжеті.

Автор майстерно презентує у своєму історичному детективі суспільні проблем та різкі

соціальні контрасти. Він піднімає серйозну тему міграції, адже у той час євреї, які втекли від російських погромів, іммігрували, зазнавали гноблення та обкрадання, рятувалися від переслідувань. Для цього Ф. Пуллмар створив образ журналіста Голдберга, який відстоював питання соціальної справедливості. Саме він став тим професіоналом, котрий допоміг пролити світло на системну несправедливість, з якою бореться Саллі. У цей момент вона зрозуміла, що не є самотньою, адже є ще ті, боротьба яких віддзеркалює її долю. Потужною підтримкою для персонажки слугували об'єднання та альянси, які сформувалися навколо неї, метою яких була боротьба проти тих, хто прагне влади.

Через образ Саллі ми бачимо ширший погляд на вікторіанське суспільство. Крізь рядки детективу читаємо, як сучасна жінка Саллі цікавиться всілякими соціальними питаннями. Тож можемо узагальнити тло сюжету: страждаючі кораблі із експлуатованими людьми, котрі плывуть у західному напрямку із надією на краще життя, розуміючи, що «...коли вони приїжджали на чужину, без знання мови та без грошей, попереду на них чекали лише злидні і непосильна праця» [5, с. 10] і злочинні угруповання, що заробляють на їхній біді, і політики, які їх засуджують.

Коли детектив Саллі відкрилась ближче до читачів, аналізуємо, як вона сформувалась як індивід і стала цілком свідомою до трактування як особистих, так і соціальних питань. Вона виступає нетрадиційним прототипом британської сучасної жінки другої половини XIX століття. Хоч іноді це і працювало не на її користь, проте вона ніколи не погоджувалась на компроміси. Саме у контексті окресленої проблеми Т. Гуляк також зосереджує свою увагу й на питанні ролі жінки-детектива та підсумовує, що «характерною ознакою фемінних творів є інтегральний для них чинник розстановки персонажів: за нечисленними винятками, жіноча проза має в своєму центрі жінку-героїню, яка вирішує разом з універсальними екзистенційними проблемами специфічно гендерні питання буття. Це і дозволяє в динаміці вирізняти жіночу прозу як масив літературного процесу, що має як свої базові ознаки не тільки і не стільки авторство прозаїка-жінки, але й особливий жіночий погляд на світ, особливий інтерес до певних сторін екзистенції, заломлених через соціально-психологічні риси фемінного гендеру» [1, с. 155]. Погоджуємось із літературознавицею, адже наша персонажка Саллі Локхарт у творі розкриває соціально-психологічні аспекти, прита-

манні жіночій ідентичності – вирішує питання, пов'язані зі своїм гендером, самотійно бореться з проблемою позашлюбного материнства, подає прикладом справжнього материнського інстинкту, будучи мамою, котра готова перевернути небеса і пекло, щоб врятувати свою доньку.

Висновки. Отож вважаємо, що «Тигр у криниці» – це захоплюючий історичний детектив, у котрому Ф. Пулман не лише розкриває таємницю з допомогою наполегливої та сильної характером жінки-детектива Саллі, але й запрошує читачів замислитися над справедливістю та міс-

цем жінки у суспільстві. Цей роман є яскравим зразком літературного тексту, який відображає гендерні конфлікти та дискримінаційні стереотипи в англійському суспільстві XIX століття. Це унікальне поєднання гарантує, що історія Саллі стане гідним доповненням до лінійки сучасної літератури для дорослих. Вважаємо, що подальші перспективи дослідження полягають у розширенні аналізу гендерних аспектів у історичних детективах, зокрема через порівняння різних перекладів і дослідження впливу культурних контекстів на сприйняття персонажів та сюжетів.

Список літератури:

1. Гуляк Т. Жанрова своєрідність українського жіночого детективу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2018. Вип. 37. Том 1. С. 153–158.
2. Офіційний сайт Філіпа Пулмана. URL: <http://www.philip-pullman.com/home> (дата звернення: 04.01.2025).
3. Таранова А. Детектив очима жінки. *Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст. Відп. ред. В. А. Зарва*. Київ. Ніжин : ТОВ «Вид-во «Аспект-Поліграф»», 2007. Вип. 14: Лінгвістика і літературознавство. Ч. II. С. 231–238.
4. Тигр у криниці : роман / Філіп Пулман ; пер. з англ. Андрія Павловича, іл. Михайла Александрова. Київ : Небо, 2023. 638 с. (Таємниці Саллі Локгарт ; ч. 3). Пер. : The Tiger in the Well. Philip Pullman. Riga, 1990. 2000 прим. ISBN 978-617-7914-58-6 (укр.). ISBN 978-0-439-97780-7 (англ.).
5. Тигр у криниці. Переклад з англійської : Катерина Девдера. Київ : Nebo Booklab Publishing. 2020. 472 с. ISBN 978-617-7537-90-7.
6. Філоненко С. Жанри та упередження: гендерний критерій в оцінках жанрів масової літератури. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст.* Бердянськ : БДПУ. 2009. Вип. XXII. С. 383–394.
7. Харлан О. Жанр історичного детективу в сучасній європейській літературі: особливості функціонування. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2017. № 3. С. 162–170. DOI: https://doi.org/10.31812/world_lit.v3i0.2060
8. Чорний І. Гендерний аспект у сучасному українському ретродетективі. *Вісник науки та освіти*, 2024, 3 (21). С. 406–419.
9. Abrams L. Ideals of Womanhood in Victorian Britain. *Victorian Britain*. URL: <https://surl.li/ionuke> (дата звернення: 24.12.2024).
10. Grylls R. Emancipation of Women. *Ideas and Beliefs of the Victorians: An Historic Revaluation of the Victorian Age*. London : Sylvan Press, 1949. P. 254–60.
11. Klein V. The Emancipation of Women: Its Motives and Achievements. *Ideas and Beliefs of the Victorians: An Historic Revaluation of the Victorian Age*. London : Sylvan Press, 1949. P. 261–267.
12. Perkin H. The Origin of Modern English Society, 1780–1880. London, 1976. P. 280.

Sobchuk O. B. GENDER ASPECTS AND HISTORICAL CONTEXT

IN PHILIP PULLMAN'S HISTORICAL DETECTIVE STORY "THE TIGER IN THE WELL"

The article examines the gender aspects and context of the nineteenth century historical detective novel "The Tiger in the Well" by Philip Pullman. It is shown that the problem of creating and analysing a historical detective story actively attracts the attention of researchers with its unique approach to literature, combining elements of history, detective, adventure and deep psychology. It is found that the main character of the detective novel is Sally Lockhart, a female detective who resists social restrictions and gender stereotypes of the Victorian era. It is emphasized that the author skilfully combines elements of the detective genre with the problems of the struggle for women's rights, focusing on the complex moral and social challenges faced by the detective. The author examines the transformation of the female image in the context of mass literature, demonstrating how the writer uses the historical detective genre to highlight the importance of emancipation and gender equality. Particular attention is paid to the role of Sally Lockhart as a symbol of a strong, independent woman who stands up to injustice, defends her rights and actively confronts the challenges of a patriarchal society.

Using the techniques of the historical detective genre, the author shows the heroine's path to overcoming social and personal barriers. Particular attention is paid to her interaction with others, internal conflicts and ways of achieving goals that go beyond the traditional ideas about the role of women in nineteenth-century English society. Analysing the historical context of the Victorian era, the author outlines how detective intrigue is used to reveal social issues such as women's rights, equality and overcoming stereotypes. It is concluded that the work of British writer Philip Pullman is particularly significant for studying the relationship between literature, history and cultural transformations that address issues of identity, social norms and gender roles.

Key words: Philip Pullman, Sally Lockhart, historical detective, female detective, Victorian era, gender aspect, mass literature, psychology of creativity, character, woman, migration.